

РОЗШИРЕННЯ ФУНКЦІЙ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ В СИСТЕМІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

За умов розвитку євроінтеграційних процесів розширюються функції економічної дипломатії. В статті наводяться напрями та шляхи удосконалення вказаних функцій, запропоновано основні принципи нової парадигми економічної дипломатії у сфері соціально-трудова відносин.

Протягом декількох десятиліть істотно змінюються функції в економіці на глобальному національному та регіональному рівнях, виконання яких покладено на економічну дипломатію. Останнім часом збільшення функцій не носить характеру механічного розширення переліку питань, що включаються у сферу економічної дипломатії. Проблемами економічної дипломатії, зовнішньоекономічних відносин, євроінтеграційних процесів присвячені роботи українських та зарубіжних вчених В.П. Галушка, М.С. Дороніної, О.Н. Зарецької, С.Г. Тер-Мінасової, В.Д. Щегініна, Л.М. Млечіна.

Передусім, з огляду на характер подій, слід чітко відокремити причини, які розширюють дані функції економічної дипломатії. По-перше, розширилася кількість країн-учасниць загальносвітового процесу модернізації і розвитку світового ринку, в якому беруть участь розвинуті країни, країни, що розвиваються, і країни з перехідною економікою. Для економічної дипломатії намітився перехід на всесвітній рівень керування ринком: з області суто зовнішніх міжнародних відносин дипломатія окрім вирішення економічних питань стала одним із головних напрямів діяльності кожної країни.

По-друге, глобалізація підняла дипломатичний супровід експорту до економічного керування національними інтересами, що спричинило те що спираючись лише на ліберальні ринкові механізми, забезпечення власних інтересів на світовому ринку стало неможливим.

По-третє, ринок, намагаючись підкорити собі різні сфери суспільної діяльності, не виробив і не узгодив правила гри на глобальному рівні, і через те для економічної дипломатії необхідним стає розвиток загальних стандартів політико-правового режиму, дотримання загальнодемократичних норм і стандартів.

Четверте, новою функцією економічної дипломатії стає дотримання національних інтересів, досвіду і традицій поряд із приєднанням країни до загального міжнародного правового простору. Важливо, щоб економічна дипломатія не стала засобом для просування вперед під диктовку фірм, вирішуючи інтереси лише однієї супердержави.

П'яте, розширюється функція дипломатії не тільки економічна, але і соціальна. Завдання розвитку людського потенціалу стало на рівень найбільш пріоритетних завдань міжнародної політики.

Шосте, розвиток процесів міжнародної економічної інтеграції підвищив роль координаційної роботи між міністерствами закордонних справ і дипломатичними представництвами різних країн, що для економічної дипломатії збільшує облік питань, підвищує рівень нарад і консультацій, а це, в свою чергу, підвищує роль економічних питань при проведенні переговорів між посольствами [3].

З розширенням функцій економічної дипломатії розширюються цілі і функції міністерств закордонних справ. Зміна і розширення дипломатичних функцій у результаті «економізації» може простежуватись у центрі, в закордонних представництвах, через додаткові цільові канали. І тут доречним буде створення проадміністративних, проспеціалізованих, проконсультативних та прокоординаційних органів на різних рівнях функціонування економічної дипломатії.

Основними напрямами, які розширюють функції економічної дипломатії в системі євроінтеграційних процесів, мають стати: допомога в участі підприємців у міжнародних виставках, організація поїздок делегацій і окремих підприємців, проведення зустрічей із національними виробниками, організація спецкурсів для підприємств малого і середнього бізнесу, доступ до інформації про можливості для експорту, надання інформації про проведені конкурси, доступ до оглядів ринку, упорядкування реєстра імпортерів, проведення маркетингових досліджень, доступ до мережі ЄС та Інтернет.

Важливим напрямом розширення функцій економічної дипломатії є лобістський вплив (колективна функція) на інститути Євросоюзу через союзи і об'єднання ділових кіл – національні торгово-промислові палати, об'єднання промисловців експортерів, регіональні галузеві об'єднання. Саме в них і вбачається перспектива розширення функцій колективного впливу економічної дипломатії на процеси євроінтеграції. Найбільше у такому напрямі зацікавлена Україна як держава, в якій проходить становлення функцій економічної дипломатії. Така робота повинна здійснюватися у двох видах лобістської діяльності: непрямих та прямих. У межах першого виду слід виділити: підготовку досліджень та прогнозів, проведення семінарів, зустрічей, консультування органів ЄС, пропаганда поглядів та інтересів засобами масової інформації. Другий вид лобістської діяльності передбачає фінансування виборчих кампаній депутатів Європарламенту, лобіювання національних урядових заходів, проведення цільових візитів в органи ЄС для відстоювання інтересів,

ініціювання антидемпінгових розслідувань у комісії ЄС, лобювання санкцій на субсидування експорту і порушення правил конкуренції з боку третіх країн, участь в офіційних делегаціях ЄС на переговорах з іншими країнами.

Розширюючи функції економічної дипломатії, слід розробити національну стратегію розвитку, яка б забезпечувала глобальну інтеграцію України в світові економічні структури, врахувати особливості процесу глобалізації та її суперечливий характер. Деякі країни виграють від глобалізації, а інші, навпаки, залишаються у програті. Виграють від неї найбільш розвинуті країни, а держави найменш розвинуті – програвать. Україна має виробити реальні стратегії свого розвитку за умов глобалізації і, якщо потрібно, – захист від глобалізації.

На наш погляд, глобалізація значною мірою розширює можливості України щодо використання та оптимальної комбінації різних ресурсів, їх глибшої і всебічної участі в системі міжнародного поділу праці, з іншого боку, глобальні процеси значно загострюють конкуренцію, призводять до маніпулювання величезними фінансовими та інвестиційними ресурсами, що становлять реальну загрозу для нашої країни.

Якщо у 1993 році частка експорту товарів та послуг у структурі ВВП України складала 26%, то у 1999 році вона зросла до 52%, а у 2002 році – до 63%. Це майже втричі перевищує питому вагу експорту у структурі ВВП Польщі. Відповідно, зменшилася частка внутрішнього ринку: з 74% ВВП у 1993 році до 47% у 1999 році, і 40% – у 2002 році. У 2002 році на експорт продукції чорної металургії припадало 85,2%, хімічної продукції – 91%, а у деревообробці – 78%. Це ознаки надто високої залежності української економіки від зовнішньоекономічної кон'юнктури, що знижує її функціональну стійкість і надійність. У зв'язку з цим, необхідне розширення функцій економічної дипломатії, оскільки від її впливу залежать показники експорту.

Слід зазначити, що за останні роки в Україні не створені довгострокові фактори економічного росту. Зі старінням основних виробничих фондів, важкістю їх поновлення та недостатністю ресурсів для їх відновлення, для України залишається єдиний шлях розвитку: замість капіталомістких будівництв – малий бізнес. В Україні рівень безробіття за деякими оцінками, включаючи приховане, складає 13% і, якщо безробіття перевищить 15% порогу, то їй загрожують серйозні соціальні конфлікти. Однією із важливих проблем України є її зовнішньоекономічна заборгованість, яку слід реструктурувати у найближчі 2-3 роки для уникнення фінансової кризи.

Пріоритетом стратегії економічного та соціального розвитку України на найближчі роки має стати створення реальних передумов вирішення основного геополітичного завдання – вступу до Євросоюзу, починаючи з ратифікації в 1998 році Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Союзом. У 2000 році затверджено Стратегію і Програму інтеграції України в ЄС. Отже, пройшло майже 5 років і за цей період практичним кроком став лише самміт Україна – ЄС і прийняття "Плану дій ЄС у галузі юстиції та внутрішніх справ в Україні" (2000 р.). Такий алгоритм подій виводить відносини України з ЄС у площину практичної реалізації завдань, пов'язаних зі вступом України до Євросоюзу. На це мають бути спрямовані всі інституційні перетворення, політика економічних, соціальних та гуманітарних реформ, які б дали нашій державі до кінця 2007 року можливість претендувати на набуття офіційного статусу в ЄС, а до 2011 року – створити внутрішні передумови для вступу України в ЄС. Але реалізація завдань Європейської інтеграції вирішальною мірою залежить від прогресу на основному напрямі – забезпечення сталого зростання та прискореного подолання на цій основі розриву в обсягах ВВП на душу населення між Україною та державами ЄС.

Для досягнення намічених планів Україні слід реалізувати стратегію випереджаючого розвитку, яка б могла забезпечити щорічні темпи зростання ВВП у два рази вищі, ніж у країнах ЄС. Лише за умови запровадження інноваційного розвитку в процесі структурної перебудови економіки Україна зможе посісти належне місце в ЄС і світі. Утвердження України як високотехнологічної держави можливе лише при запровадженні інноваційної моделі з наданням пріоритетів для підвищення людського потенціалу. І тут головним завданням має стати цілеспрямоване забезпечення надійних передумов реалізації прав та свобод громадян у всіх їх проявах, утвердження середнього класу – основи політичної стабільності та демократизації суспільства, значне обмеження загрозливої диференціації доходів населення та подолання бідності. Потребує також вдосконалення та розширення правова база інноваційної діяльності, міжнародної кооперації, регулювання ринку інновацій, оцінки інтелектуальної власності, експорту та імпорту продукції, податкового, кредитного та страхового стимулювання інноваційних форм.

Слід розширювати функції економічної дипломатії через органи самоуправління на місцях. Такі проекти забезпечать реалізацію соціальних завдань окремих регіонів. Окрім того, перед законодавцями, іншими органами влади, політичними структурами, суспільними організаціями стоїть велике завдання по впровадженню кращого досвіду, який ми маємо брати із культури Заходу в суспільну свідомість наших громадян.

За умов глобалізації та євроінтеграційних процесів розширюються функції економічної дипломатії і в напрямку розвитку соціально-трудових відносин, зростаючої мобільності робочої сили, інтенсифікації міграційних процесів, наслідки яких є малопрогнозованими і суперечливими. Для країн з перехідною економікою серйозною проблемою стає вплив інтелектуального потенціалу, зростання безробіття, поглиблення розшарування між багатими і бідними, зростання конкурентоспроможності робочої сили, відтік з національного ринку праці робочих місць з високим рівнем організації праці, зростання поляризації доходів в управлінських колах [4].

Міжнародна організація праці (МОП) прийняла низку конвенцій, в яких розроблені основні принципи регулювання соціально-трудова відносин: скасування примусової праці, заборона використання дитячої праці, неприпустимість дискримінації у сфері зайнятості [1, с. 85]. За словами Дж. Сороса ринкові сили, якщо їм дати повну владу, можуть привести до занепаду світової системи [2, с. 25].

Функціями економічної дипломатії за умов поширення євроінтеграційних процесів мають стати питання: опрацювання і реалізації наднаціональних протекціоністських методів щодо захисту національного ринку праці, підвищення рівня закритості окремих економічних регіонів, сегментів соціально-трудова сфери, збереження національних традиційних сфер трудова діяльності, посилення втручання державних структур для регулювання соціально-трудова відносин, зумовлених євроінтеграційними процесами.

Євроінтеграція відкриває для економічної дипломатії широкий простір у доступі до нових ринків, рідкісних ресурсів, дешевої робочої сили. Під впливом відкритої зовнішньої торгівлі на національних товарних ринках, зростання конкуренції між товаровиробниками відбуваються суттєві зміни в структурі і масштабах зайнятості, а значить, і у функціях економічної дипломатії.

Отже, нова парадигма розвитку економічної дипломатії в соціально-трудова сфері полягає у наступному:

- необхідно зберегти сильні позиції держави у виробленні та реалізації політики зайнятості, забезпечити євроінтеграцію останньої в загальну економічну політику;
- слід оптимізувати параметри ринку праці за умов поєднання державного і договірної регулювання на принципах соціального партнерства;
- стимулювати сукупний попит на робочу силу; повертати незайнятих до виробничої діяльності;
- подолати безробіття лише за рахунок розвитку громадських робіт неможливо, слід розвивати перенавчання, перекваліфікацію для забезпечення нових потреб.

Таким чином, реалізація зазначених напрямів розширення функцій економічної дипломатії дозволить Україні з меншими втратами досягти намічених рубежів до входження в ЄС.

Література

1. Політика в області зайнятості в умовах глобалізації економіки.– Женева: МОТ, 1996. – С. 85.
2. Сорос Дж. Кризис мирового капитализма. Открытое общество в опасности. – М., 1999. – С. 25.
3. Глобализация мирового хозяйства и место России / Отв. Ред. В.П. Колесов, М.Н. Осьмович. – М.: ТЕИС, 2000. – С. 121.
4. Тревоги мира. Социальные последствия глобализации мировых процессов. – М.: ТЕИС, 1997. – С. 9.

Надійшла 8.08.2003 р.

УДК 331.5

М.І. ПРИСТУПА

Технологічний університет Поділля, м. Хмельницький

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН У ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Дана характеристика розвитку соціально-трудова відносин у прикордонних регіонах країни. Розглянуто вплив факторів на рівень розвитку соціально-трудова відносин та рівень безробіття.

Формування регіональної політики соціально-трудова відносин і розробка відповідних програм є важливим завданням сьогодення, оскільки реалізація загальнодержавної програми зайнятості полягає саме в поєднанні регіональних частин в єдине ціле. Якщо це стосується прикордонної території, то така програма має включати: аналіз і прогнозування рівнів зайнятості і безробіття в регіонах на основі встановлених критеріїв їх оцінки; вибір типу соціально-економічної політики у відношенні зайнятості та безробіття в регіонах; визначення основних напрямів і пріоритетів регіональної політики, яка регулює соціально-трудова відносини; створення постійно діючої та удосконаленої системи соціально-трудова відносин в регіоні на базі регіональних програм зайнятості; оцінка соціально-економічної ефективності реалізації регіональної програми соціально-трудова відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких закладено вирішення даної проблеми і на яких опирається автор вказує на те, що серед вітчизняних вчених проблемами регіональної соціально-економічної політики завжди займалися Алімов О.М., Балабанов Г.В., Бандур С.І., Воблій П.І., Лукинов І.І., Поповкін В.М., Дорогунцов С.І.,